

Motion till riksdagen
2008/09:So544

av Ingemar Vänerlöv (kd)

Neuropsykiatriska funktionshinder och kriminalitet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att mer aktivt än hittills beakta de neuropsykiatriska funktionshindren, främst adhd, bl.a. i frågor som rör kriminalvårdspolitiken, missbruksvården och hemlöshetsproblematiken.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en utredning som inventerar hur de viktigaste aktörerna i samhället bemöter de neuropsykiatriskt funktionshindrade som är i riskzonen för svåra sociala problem eller har manifesta sådana, samt hur utbildningarna kan förbättras och bli mer samstämmiga än vad som gäller för närvarande.

¹ Yrkande 1 hänvisat till JuU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

Bland dem som tidigt hamnar i missbruk och kriminalitet finns hög förekomst av neuropsykiatriska funktionshinder, främst adhd (Attention Deficit Hyperactivity Disorder). Det gäller framför allt dem som tidigt är starkt utagerande, särskilt om föräldrarna har psykiska eller sociala problem – en vanlig kombination eftersom adhd ej sällan är en ärftlig åkomma. En oförstående skola gör inte saken bättre.

Ett stort antal studier från olika länder talar för att var tredje blandmissbrukare och var femte alkoholmissbrukare har adhd. Missbruket har i hög utsträckning karaktären av självmedicinering. Man upplever sig fungera bättre – som andra – med droger eller alkohol i måttliga doser, men det stannar inte vid de måttliga doserna. Karakteristiskt är att man fastnar i missbruk i mycket unga åldrar, att man är dåligt hjälpt av traditionell missbruksvård och att man är starkt återfallsbenägen långt upp i vuxenlivet. Dessa samband är väl dokumenterade och kända sedan drygt ett decennium.

Missbruk och kriminalitet väver in i varandra och följer samma negativa mönster – tidig debut och ständiga återfall. Mönstret med stora inlärningssvårigheter och konfliktbenägenhet redan från skolstarten, tidig missbruksdebut, utanförskap och allt tunnare kontakt med skolan passar in på flertalet ungdomsbrottslingar. Facit i vuxenålder är att var fjärde intern på våra fängelser har kvarstående adhd och att ytterligare många hade adhd som barn. Det gäller i Sverige och i alla andra länder, där man undersökt sambanden. Andelen interner med adhd är än högre i gruppen långtidsdömda.

Det går att i större utsträckning än hittills förebygga och avsevärt minska drogmissbruket och kriminaliteten bland dem som nu är de mest intensiva missbrukarna och som ständigt återfaller i kriminalitet. Möjligheterna finns och man kan skönja en positiv utveckling, men starka grupperingar och in-vanda mönster lägger fortfarande hinder i vägen. Regering och riksdag skulle kunna påskynda utvecklingen genom att tydligare uppmärksamma de neuropsykiatriska funktionshindren. Hittills har sambanden mellan adhd och svåra sociala tillkortakommanden haft en mycket undanskymd plats inom kriminalvårdspolitiken, liksom när man debatterat missbruksvård eller hemlöshet.

Aktuella behandlingserfarenheter från några framsynta beroendecentrum som förmedlar samtidig behandling av missbruket och det psykiska funktionshindret, är mycket positiva i jämförelse med vården som denna grupp traditionellt erbjuds. Erfarenhet från denna pionjärverksamhet är så lovande att man kan tala om ett paradigmskifte.

Socialstyrelsens kunskapssamling, 2002, ”adhd hos barn och vuxna” beskrev tydligt sambanden som diskuteras här, men därefter har Socialstyrelsen varit lågmäld i att föra ut kunskapen om adhd som vanlig bakgrund/orsak till missbruk och tunga sociala problem i vuxen ålder. Som tillsynsmyndighet har man inte reagerat mot att missbruksvården på de flesta ställen i landet blundar för dubbeldiagnosen adhd. I Socialstyrelsens ”Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård” omnämns inte sambandet mellan adhd och missbruk, vilket inger osäkerhet inom vården.

Fel! Okänt namn på

Inom kriminalvården är man numera väl medveten om den kraftiga anhopningen av adhd bland sina missbrukande klienter. Ännu lämnar majoriteten av klienterna med adhd kriminalvården utan erbjudande om stöd och behandling som svarar mot deras behov, men det sker en positiv utveckling som intensifierats under den allra senaste tiden. För närvarande pågår bl.a. två adhd-projekt på anstalterna i Storboda och Norrtälje och man kommer framöver att erbjuda adhd-orienterat stöd och behandling till allt fler klienter, även utanför de nämnda projekten.

I mina tidigare motioner har jag argumenterat för att kunskapen om sambanden mellan kriminalitet och neuropsykiatriska funktionshinder skulle implementeras i ökad utsträckning inom kriminalvården. Det målet tycks kriminalvården således, glädjande nog, vara på väg att uppfylla. För att kunna uppnå bestående goda och återfallsförebyggande resultat och för att bättre än hittills kunna förebygga att unga människor med adhd fastnar i missbruk och kriminalitet krävs en parallell utveckling i samhället i stort. Det handlar bl.a. om en förbättrad utbildning för dem som yrkesmässigt kommer i kontakt med dessa problem. Både socialhögskolor, som utbildar socialtjänstens personal, och lärarhögskolor behandlar dessa frågor styvmoderligt, i bland med inslag av osakliga ifrågasättanden.

Det här problemområdet har sådan dignitet att det motiverar en utredning, som kartlägger hur de viktigaste aktörerna i samhället förhåller sig till det, hur ämnet behandlas i utbildningarna, i vilken utsträckning som olika utbildningstraditioner och ideologiska ställningstaganden försvårar en nödvändig samsyn och som ger förslag till hur sådana motsättningar i görligaste mån skulle kunna överbryggas.

Stockholm den 7 oktober 2008

Ingemar Vänerlöv (kd)